

TBMM
HALKLARIN EŞİTLİK VE DEMOKRASİ PARTİSİ
GRUP BAŞKANLIĞI

Sayı : 17341

Tarih : 08.04.2026

8/118

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Afşin-Elbistan havzasında kırk yılı aşkın süredir faaliyet gösteren termik santrallerin yol açtığı ağır ekolojik yıkımın; en az 17.500 erken ölümle somutlaşan halk sağlığı felaketinin; yargı kararlarına rağmen kamuoyundan gizlenen emisyon verilerinin; su varlıkları, mutlak tarım arazileri ve tüm ekosistem üzerinde yarattığı geri dönüşsüz tahribatın; bu süreçte bölge emekçilerinin sağlıksız, güvencesiz ve riskli çalışma koşullarına maruz bırakılması, iş cinayetleri ve meslek hastalıkları karşısında korunmasız bırakılmaları ve emeğin sistematik biçimde değersizleştirilmesinin bütün boyutlarıyla araştırılması; söz konusu sürecin ulusal ve uluslararası hukuk bağlamında bir “ekokırım”, bir emek sömürsü rejimi ve sistematik bir yaşam hakkı ihlali olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceğinin ortaya konulması ve bu yıkımın derhal durdurulmasına yönelik kamusal politikaların belirlenmesi amacıyla Anayasa’nın 98’inci, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü’nün 102 ve 103’üncü maddeleri uyarınca bir Genel Görüşme açılmasını arz ve teklif ederiz.

Sezai TEMELLİ

DEM Parti Grup Başkanvekili

Muş Milletvekili

Gülüstan KILIÇ KOÇYİĞİT

DEM Parti Grup Başkanvekili

Kars Milletvekili

ÖZET GEREKÇE

Afşin-Elbistan havzası, enerji üretimi adı altında onlarca yıldır hem ekosistem bütünlüğü hem de hava, su ve toprak kalitesini ciddi biçimde aşan düzeyde kirleticilere maruz bırakılmış; doğa, yaşam ve emek sistematik biçimde tahrip edilmiştir. Türkiye'nin en büyük linyit rezervlerinden birine sahip olması, havzanın halk sağlığını, yerel halkın karar alma hakkını, emeği ve ekolojik değerleri önceliklendiren yaşam dostu bir planlama yapılmasının önüne geçmiş; bunun yerine, denetimsiz ve kısa vadeli ekonomik çıkarları esas alan politikalar uygulanmış; ekolojinin, halk sağlığının ve emeğin gözetilmediği sistematik bir yıkım alanı yaratılmıştır. Nihayetinde 40 yıl sonra ortaya çıkan tablo, yalnızca çevresel bir bozulmayı değil, bölgedeki yaşamın tüm boyutlarını hedef alan, çok katmanlı ve kalıcı bir yıkım halini almıştır.

GEREKÇE

Bilimsel çalışmalar ve epidemiyolojik modellemeler, Afşin-Elbistan termik santrallerinin 1984'ten 2020 yılına kadar geçen sürede en az 17.500 erken ölüme neden olduğunu ortaya koymaktadır. Santrallerden yayılan kükürt dioksit, azot oksitler, partikül maddeler ve ağır metaller; akciğer kanseri, kronik solunum yolu hastalıkları, kalp-damar rahatsızlıkları ve çocuklarda gelişim sorunları başta olmak üzere çok sayıda hastalığın doğrudan nedeni haline gelmiştir. Bölgede yaşayan yurttaşların neredeyse tamamı sağlık sorunlarını bu santrallerle ilişkilendirmekte; erken ölümler ve ağır hastalıklar artık olağanlaşmış durumdadır. Bu gerçeklik, enerji üretimi adı altında insan yaşamının sistematik biçimde gözden çıkarıldığını göstermektedir.

Afşin-Elbistan'da yaşananlar aynı zamanda ciddi bir hukuksuzluk ve şeffaflık sorunudur. Yargı kararlarına rağmen emisyon verilerinin tamamı kamuoyuna açıklanmamakta, emisyon ölçüm sistemi verileri kısmen gizlenmektedir. Buna rağmen elde edilebilen sınırlı veriler dahi santral bacalarından çıkan kirleticilerin yasal sınırları 1,5 ila 8 kat arasında aştığını göstermektedir. Bu tablo, Anayasa'nın 56. maddesinde güvence altına alınan sağlıklı bir çevrede yaşama hakkının ve bilgi edinme hakkının açık ihlalidir. Bu durum yalnızca bir şeffaflık sorunu değil, aynı zamanda kamusal denetimin ortadan kaldırıldığı bir hesap vermezlik ve cezasızlık rejimine işaret etmektedir. Bu koşullarda doğanın da halk sağlığının da korunması mümkün değildir.

Bölgedeki yıkımın en ağır sonuçlarından biri tarım alanında yaşanmaktadır. Bilirkişi raporlarıyla mutlak tarım arazisi olduğu tescillenen Elbistan Ovası, kömür faaliyetleri nedeniyle ağır metal ve kimyasal birikimin etkisi altına girmiştir. Uçucu küller ve santral atıkları toprağın verimliliğini düşürmekte, ürün kalitesini bozmakta ve gıda güvenliğini tehdit etmektedir. Bir zamanlar bölgenin temel geçim kaynağı olan tarım giderek tasfiye edilmiş; çiftçiler yoksullaşmış ve halihazırda siyasi ve toplumsal sebeplerle bölgeyi terk etmek zorunda kalan yerel halk bu sefer de ekonomik sebeplerle fiili bir yerinden edilme süreciyle karşı karşıya bırakılmıştır. Bu süreç, yalnızca ekolojik değil aynı zamanda toplumsal, kültürel ve ekonomik bir yıkım anlamına gelmektedir.

Su varlıkları üzerindeki baskı da giderek derinleşmektedir. Termik santrallerin yoğun su kullanımı ve açık ocak madenciliği faaliyetleri yeraltı su seviyesini ciddi biçimde düşürmüş, artezyen kaynakların kurumasına yol açmış ve Ceyhan Havzası'nın ekolojik dengesini bozmuştur. Sanayi atıkları ve termal kirlilik, suyu yaşam kaynağı olmaktan çıkarak bir risk unsuruna dönüştürmektedir. Afşin-Elbistan havzası bu yönüyle yalnızca yerel bir çevre sorunu değil, aynı zamanda Türkiye'nin toplam sera gazı emisyonlarını önemli ölçüde artırma potansiyeline sahip bir alan haline gelmiş, bir "karbon bombası" niteliği kazanmıştır.

Ekonomik açıdan incelendiğinde de, mevcut yapının yarattığı çoklu maliyetler, faydalardan çok ağır basan bir tablo ortaya koymaktadır. Kömür kaynaklı kirliliğin bölgedeki sağlık maliyetinin yaklaşık 2,6 milyar ABD doları düzeyinde olduğu hesaplanmıştır. Buna karşılık kömüre sağlanan teşviklerin tarım ve hizmet sektörlerine yönlendirilmesi halinde 135 binin üzerinde yeni istihdam yaratılabileceği ortaya konulmaktadır. Bu veriler, kömüre dayalı enerji politikalarının toplumsal maliyetinin, sağladığı sınırlı ekonomik faydanın çok üzerinde olduğunu açıkça göstermektedir. Ortaya çıkan tablo, kamusal kaynakların halkın sağlığı, tarım ve istihdam yerine, ekolojik yıkımı büyüten bir modele aktarılmasıyla açık bir yanlış tahsise işaret etmektedir. Bölge halkı ekonomik kazançtan değil, ağır bir sağlık ve yaşam maliyetinden pay almaktadır.

Mevcut yıkım tablosuna rağmen bölgeye yeni santral üniteleri eklenmek istenmesi, riskleri daha da büyötmektedir. Açılan davalarda hazırlanan bilirkişi raporları; yeni ünitelerin halk sağlığı, çevre, tarım ve su kaynakları açısından ciddi sakıncalar taşıdığını ve bölgenin

taşıma kapasitesinin aşıldığını açık biçimde ortaya koymuştur. Buna rağmen kapasite artışının gündemde tutulması, kamu yararı ilkesine açıkça aykırıdır.

Afşin-Elbistan havzasında yaşanan yıkımın bir diğer boyutu da emek alanında ortaya çıkmaktadır. Termik santrallerde ve bağlı kömür işletmelerinde çalışan işçiler; yüksek düzeyde toz, ağır metal ve zehirli gaz maruziyeti altında, iş sağlığı ve güvenliği önlemlerinin yetersiz olduğu koşullarda çalıştırılmaktadır. Bu durum, meslek hastalıklarının yaygınlaşmasına ve iş cinayetlerinin artmasına yol açmaktadır. Emekçiler, geçimlerini sağlamak için yaşamlarını riske atmak zorunda bırakılmakta; sağlıklı ve güvenli çalışma hakkı sistematik biçimde ihlal edilmektedir.

Bununla birlikte bölgedeki ekonomik yapı, kömür ve termik santral faaliyetlerine bağımlı hale getirilerek emekçiler açısından bir zorunluluk rejimi yaratılmıştır. Tarımın tasfiye edilmesi ve alternatif geçim kaynaklarının ortadan kaldırılması, bölge halkını güvencesiz ve sağlıksız işlere mahkûm etmektedir. Emekçiler, hem üretim süreçlerinde maruz kaldıkları riskler hem de yaşadıkları çevredeki kirlilik nedeniyle çifte bir mağduriyet yaşamaktadır. Bu tablo, yalnızca bir çevre ve sağlık sorunu değil, aynı zamanda emeğin değersizleştirildiği ve yaşam koşullarının ağırlaştırıldığı yapısal bir soruna işaret etmektedir.

Afşin-Elbistan'da yaşanan süreç; bir çevre sorunu olmanın ötesinde, yaşam hakkını, sağlığı, üretimi ve geleceği doğrudan etkileyen bütünlüklü bir krizdir. Bu nedenle bölgedeki ekolojik yıkımın tüm boyutlarıyla ortaya konulması, emisyon ve sağlık verilerinin eksiksiz ve şeffaf biçimde kamuoyuna açıklanması, yeni santral ve kapasite artışı projelerinin durdurulması ve kömürden çıkışı esas alan, tarımı ve doğa dostu enerji kaynaklarını merkeze alan bir adil dönüşüm programının geliştirilmesi gerekmektedir.

Belirtilen nedenlerle, Afşin-Elbistan havzasında yaşanan çok boyutlu yıkımın tüm yönleriyle ele alınması ve gerekli politikaların belirlenmesi amacıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde bir Genel Görüşme açılması zorunlu hale gelmiştir.